

є дослідження, присвячені технологіям формування і розвитку морально-етичних якостей особистості, недостатньо надійних методів діагностики такого психоутворення, як персональна відповідальність. Її формування вже у студентському віці, тобто при освоєнні юнню професійних норм, – надзвичайно важливе завдання. Адже даний період пов'язаний із вибором життєвої стратегії майбутнього спеціаліста, котрий бере зобов'язання перед самим собою, навколишніми, державою і суспільством за результати власної діяльності. Відтак саме у юнацькому віці відбуваються важливі зрушення у формуванні особистісної відповідальності студентів, але, звісно, за сприятливих соціокультурних умов їх навчання, праці й відпочинку.

Висновки

1. Відповідальність виявляється у характері, почуттях, свідомості, у участі особистості у різних видах діяльності, слугує засобом її самоконтролю і саморегуляції вчинків, демонструє її соціальну і суто моральну зрілість.

2. Особливості розвитку соціальної сфери суспільства, ускладнення суспільного життя громадян внаслідок соціальної, економічної і політичної кризи суспільства потребують прогресивних підходів у підготовці фахівців, у формуванні вітчизняної інтелігенції як еліти нації, яка б несла особистісну відповідальність за кожен крок, який здійснюється для уможутнення держави, про яку не одне століття мріють українці.

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / Ксения Александровна Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 199 с.

2. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Ганс Йонас. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.

3. Муздыбаев К.К. Психология ответственности / К.К. Муздыбаев. – М.: Наука, 1983. – 240 с.

4. Гуменюк О.Є. Психологічний аналіз громадянської відповідальності особистості / Оксана Гуменюк // Психологія і суспільство. – 2007. – №4. – С. 81–92.

5. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки: [монографія] / Мирослав Васильович Савчин. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 280 с.

6. Теслюк І.В. Особистісна відповідальність соціального працівника: постановка наукової проблеми / Ірина Теслюк // Вітакультурний млин. – 2010. – Модуль 12. – С. 47–49.

АДАПТАЦІЯ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ДО ПЕНСІЙНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

ТУРКІЧ Н.

Copyright © 2013

Актуальність дослідження. У останні тридцять років людство зіштовхнулося із проблемою значного зросту тривалості життя та постійним зростанням чисельності людей похилого віку. Частка людей похилого віку у розвинених країнах сьогодні складає біля чверті всього населення і неухильно збільшується. Зміна соціального статусу людини в старості первинно викликана повним припиненням або частковим обмеженням трудової діяльності, змінами ціннісних зорієнтувань, способу життя і спілкування, виникненням ускладнень в соціально-побутовій, психологічній адаптації до нових умов, що вимагає необхідність вироблення особливих підходів, форм і методів адаптації літніх людей до пенсійного способу життя. На жаль, літні люди в Україні нині стали найбільш соціально незахищеною категорією суспільства.

Дане дослідження проводилося для вивчення адаптивних можливостей особистості похилого віку з урахуванням соціально-психологічних, психофізіологічних характеристик, які відображають загальні особливості нервово-психічного та соціального розвитку до пенсійного способу життя. З погляду вчених, адаптація є безупинним процесом активного пристосування людини до мінливих умов соціального довкілля. Її ефективність адаптації багато в чому залежить від того, наскільки реально особистість сприймає себе та свої соціальні зв'язки, усвідомлює мотиви своєї поведінки. Перекручене або недостатнє уявлення про себе призводить до порушення соціальної адаптації, порушенням взаємин і погіршенням стану здоров'я.

Вчені вивчали залежність захворювань від різних стресогенних життєвих подій і дійшли висновку, що серйозним психічним і фізичним хворобам зазвичай передують суттєві зміни у житті людини, а вихід на пенсію прирівнюється до звільнення з роботи, зміни місця роботи, професійної орієнтації і характеризується досить високим ступенем стресогенності [1; 2; 3].

Об'єктом дослідження є процес адаптації літніх людей до змін соціального середовища шляхом переходу до пенсійного способу життя, а **предметом** – особливості соціальної адаптації осіб пенсійного віку.

Мета дослідження: вивчити особливості соціальної адаптації осіб пенсійного віку.

Гіпотеза дослідження. На якість соціальної адаптації особистості впливають соціально-професійна активність особистості, соціально-економічні умови її життєдіяльності. Покращити рівень соціальної адаптації літніх людей можна за допомогою здійснення попереджувальних та розвивальних впливів, в тому числі і своєчасної інформаційної та психологічної підготовки до цієї стресогенної події.

Розглянуті проблеми соціально-психологічної адаптації та соціалізації літніх людей показують, що у їх вирішенні багато суперечливих позицій, які пов'язані з наявністю численних і різноманітних концепцій особистості. Із вищевикладеного можна зробити наступні **висновки**:

1. Для того щоб інтерпретувати пізній період життя людини як період розвитку особистості, необхідно провести цілеспрямовані дослідження особливостей самоідентифікації, аналіз образу Я та ступеня його цілісності, адекватності та свідомості у людей похилого віку, зміни типу активності особистості. Дослідження ролі творчості, різних стилів життя, спілкування в процесі соціалізації, впливу цих чинників на ступінь фрустрованості й психічного напруження в літньому віці поряд із аналізом ступеня впливу соціальних змін на цілісність особистості допоможе вирішенню цієї проблеми.

2. Психологічні зміни, які відбуваються в процесі старіння, ставлять першочерговим завданням дослідження їх динаміки та особливостей соціальної поведінки. Оскільки одним з провідних механізмів, що забезпечують цілісність особистості і передбачуваність її діяльності, є соціальна адаптація, ця проблема виходить у середину дослідницьких інтересів.

3. Прихід похилого віку є для окремої людини джерелом соціального ризику, проблеми таких людей мають об'єктивні підстави, мають довготривалий характер і вимагають постійної уваги, відшукування додаткових матеріальних, кадрових та інших ресурсів в нових для сучасної України межах спеціальної державної соціальної політики.

4. Втрата поваги до літніх людей, посилення суспільної ізоляції, породжує у них несприятливе соціально-психологічне самопочуття (пригнічення, тривогу, безпорадність, почуття самотності, знехтування, занедбаності й соціальної незахищеності). Депресії, невпевненість у майбутньому, постійне очікування небажаних змін, робить цю соціальну групу маргінальною, такою, що відрізняється від інших категорій невизначеністю соціального статусу і більшою незадоволеністю життям. Крім того, економічна неспроможність, викликана втратою частини доходів, призводить до різкого скорочення культурних контактів і зниження культурної активності.

5. Політика і заходи, спрямовані на поліпшення становища літніх людей, повинні забезпечувати можливість у задоволенні потреби проявити себе як особистість, що в більш широкому сенсі може бути визначено як задоволення, отримане в результаті досягнення особистих цілей, прагнень та здійснення потенційних можливостей. Важливо, щоб політика і програми, що стосуються літніх громадян, створювали можливості для самовираження шляхом їх участі в різних сферах життя, що створюють особисте задоволення і приносять користь сім'ї і суспільству.

6. Підвищення рівня та якості життя літніх людей – складний комплексний процес, в ході якого досягається стан фізичного і духовного здоров'я, задоволення умовами життя, висока забезпеченість необхідними матеріальними, духовними, культурними та соціальними благами, коли встановлюються гармонійні відносини літніх людей з соціальним довіллям.

7. Служби соціального забезпечення мають бути інструментами національної політики і повинні мати на меті максимальне виконання літніми громадянами соціальних функцій. Вони повинні мати місцеву базу і надавати широкий діапазон послуг у сфері профілактики, лікування і розвитку пенсіонерів, з тим щоб вони могли вести максимально можливе незалежне життя у своєму домі й у колективі, залишаючись активними та корисними громадянами. Метою служб соціального забезпечення має бути створення, розширення та підтримка активності і корисності для людей похилого віку як у громадському колективі, так і для нього впродовж максимально тривалого терміну.

1. Максимова С.Г. Социально-психологические проблемы в геронтологии. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2001. – 223 с.

2. Онисько Л. Шляхи подолання стресового стану // Позакл. час. – 2007. – №3. – С. 43-44.

3. Яцемирская Р.С., Беленькая И.Г. Социальная геронтология: Учеб. пособие. – М.: Владос, 1999. – 224 с.

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ВНЗ

УЗІЮК Ю., ВОНС Н.

Copyright © 2013

Сьогодні на ринку освітніх послуг все більше потрібні не просто висококваліфіковані фахівці, а творчі особистості, які здатні не тільки виконувати свої функціональні обов'язки на належному рівні, а й володіти здібностями до інноваційної діяльності. Досвід показує важливе розуміння професійної освіти як соціального інституту, який сприяє розвитку особистості відповідно до індивідуальних потреб і прагнень щодо самореалізації у професійній діяльності. У зв'язку з цим необхідне подолання традиційного погляду на професійну освіту як на систему, орієнтовану головним чином на розвиток у студентів здібності до конкретної діяльності. До проблем вищої школи відносять низький рівень професійної мотивації і відповідальності, жорстка регламентація діяльності студентів, що породжує пасивність випускників, нівелювання належної підготовки та ін. Сучасні перетворювальні процеси у суспільстві вимагають підвищення якості життя його громадян. У таких умовах вкрай необхідне подальше реформування системи соціального захисту населення, і, отже, вирішення проблем підвищення якості підготовки фахівців соціальної сфери.